

РЕЗЮМЕ

Ю. Б. Ступаченко. Опыт использования средств театрального искусства для развития эмоциональной культуры личности.

В статье рассматривается эмоциональная культура как составляющая моральной культуры личности. Актуализируется вопрос поиска технологий её развития. Театральное искусство определяется как эффективное средство эмоционального влияния на человека. Анализируется опыт использования методов, приемов и форм драматизации для развития эмоциональной культуры личности.

Ключевые слова: эмоциональная культура, театральное искусство, личность, средства драматизации, моральная культура, эмоциональное влияние.

SUMMARY

U. Stupachenko. An experience of the using of the theater art for the persons emotional culture development.

An emotional culture as a component of the personality's moral culture is shown in the article. The searching of the technologies of its development is actualized there. The theater art defines as an effective mean of an emotional influence on the personality. An experience of the using of the methods, forms of the theater art for the development of an emotional culture is analyzed in the research.

Key words: emotional culture, theater art, personality, the means of the dramatization, moral culture, emotional influence.

УДК 371.315.6

Л. В. Тихенко

Сумський обласний центр позашкільної освіти
та роботи з талановитою молоддю

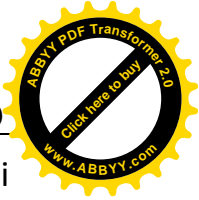
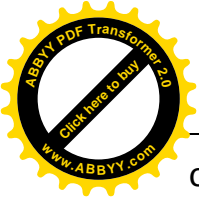
НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ, ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ТА МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті розкрито важливість досягнень сучасної психолого-педагогічної науки та педагогічної практики; доведено доцільність оптимізації всіх напрямів навчально-виховної, організаційної та методичної роботи, а також інтеграції компетентнісного та загальнокультурологічного підходів, що сприяють підвищенню ефективності діяльності позашкільного освітньо-виховного простору.

Ключові слова: оптимізація, інтеграція, навчально-виховна, організаційна та методична робота, компетентнісний та загальнокультурологічний підходи

Постановка проблеми. Політичні, соціальні та економічні перетворення в Україні зумовлюють важливість більш ефективної організації позашкільного освітньо-виховного простору. Життя вимагає розглядати цей процес не лише в контексті гуманізації освіти, виховання творчої особистості, її соціалізації, а й перегляду теоретико-методологічних основ позашкільної освіти, розроблення й практичного впровадження новітніх освітньо-розвивальних і виховних технологій.

Державну політику щодо функціонування та розвитку позашкільної

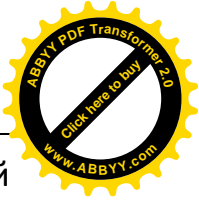
освіти в Україні, а також її соціально-економічні, організаційно-педагогічні засади визначено низкою нормативно-правових актів (закони України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про охорону дитинства», Національною доктриною розвитку освіти, Положенням про позашкільний навчальний заклад та ін.). Концептуальні положення щодо змісту позашкільної освіти, форм її організації, стратегії розвитку розкрито в Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Концепції позашкільної освіти та виховання, Державній цільовій соціальній програмі розвитку позашкільної освіти на період до 2014 року.

Утвердження позашкільної освіти як складової системи освіти України вимагає переосмислення ролі взаємодії науки й практики для вдосконалення теоретико-методологічних основ діяльності позашкільних навчальних закладів, раціональної організації науково-методичної роботи педагогів-практиків.

Аналіз актуальних досліджень. Сучасні соціальні запити спрямовують педагогічні колективи позашкільних навчальних закладів на використання досягнень психолого-педагогічної науки. Зокрема, для формування концепцій організації освітньо-розвивальної та виховної роботи в позашкільних навчальних закладах важливими є праці Л. Виготського, Д. Ельконіна, Г. Пустовіта, В. Роменця, С. Рубінштейна, В. Сухомлинського, К. Ушинського та інших, де визначено теоретичні засади формування творчої особистості; теорія особистісно орієнтованого виховання, що розроблена І. Бехом; наукові доробки Ш. Амонашвілі, В. Давидова, П. Гальперіна, А. Запорожця, О. Леонтьєва, Б. Нікітіна та інших, що висвітлюють положення теорії розвивального навчання; дослідження В. Вербицького, Л. Ковбасенко, Л. Павлової, Г. Пустовіта, В. Редіної, Т. Сущенко, що розкривають організаційно-педагогічні засади діяльності системи позашкільної освіти України.

Завдяки діяльності позашкільних навчальних закладів в Україні забезпечено доступність позашкільної освіти, функціонування та розвиток її різноманітних форм. Робота означених закладів організовується відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, здібностей вихованців і здійснюється за різними напрямками позашкільної освіти (художньо-естетичний, науково-технічний, еколого-натуралістичний, туристсько-краєзнавчий, фізкультурно-спортивний, соціо-гуманітарний та інші).

Виклад основного матеріалу. У дослідженнях провідного

українського психолога І. Бега наголошується на тому, що повноцінний розвиток особистості дитини може відбуватися лише тоді, коли вона стає суб'єктом практичної діяльності [1; 2]. Сучасне позашкілля є саме тим освітньо-виховним простором, де діти мають змогу постійно реалізовувати набуті під час занять за інтересами знання [9].

Теорія позашкільної освіти має постійно перебувати в органічній єдності з практикою, оскільки ґрунтується на ній, узагальнює її та обґрунтовується нею [2]. Теорію і практику навчально-виховної роботи поєднує методика, спрямована на узагальнення перспективного педагогічного досвіду, способів, прийомів доцільної реалізації завдань позашкільної освіти як у позашкільних навчальних закладах, так і в інших соціальних інституціях [2; 6].

Зазначене зумовлює важливість поєднання зусиль вчених і педагогів-практиків щодо обґрунтування необхідності збереження та розвитку позашкільної освіти в Україні як цінної педагогічної спадщини – унікальної пострадянської соціально-педагогічної системи, спрямованої на формування духовно зрілої, творчої, соціально активної та компетентної особистості (рис. 1).

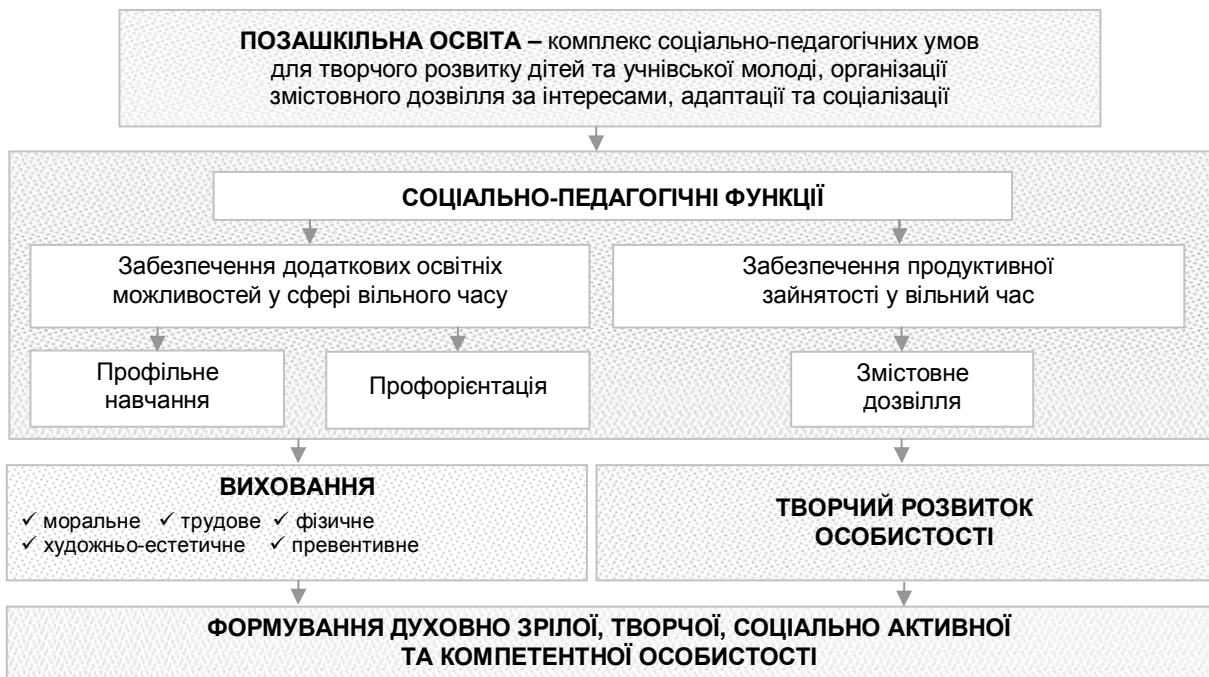
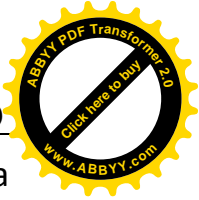
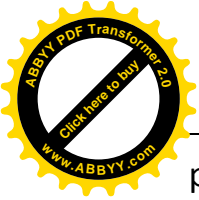

Рис. 1. Соціально-педагогічні функції системи позашкільної освіти України

Організація ефективної науково-методичної роботи педагогів у позашкільних навчальних закладах набуває підвищеного соціального значення, адже вона сприяє розв'язанню проблеми оптимізації виховної

роботи в позашкільному освітньому просторі, розробленню та впровадженню інноваційних навчально-виховних методик і технологій.

Науково-методична робота як складова професійно-творчої діяльності педагогів ґрунтується на проведенні педагогічних досліджень, узагальненні педагогічного досвіду з науково-методичної проблеми, передбачає розроблення нових науково-методичних матеріалів, методик і технологій. Про важливість її організації в позашкільних навчальних закладах наголошується в працях О. Биковської, В. Вербицького, Л. Ковбасенко, В. Мачуського, Р. Науменко, Л. Павлової, Г. Пустовіта, Т. Сущенко.

Розв'язання завдань науково-методичної роботи можливе лише за умови застосування різних форм колективної та індивідуальної методичної роботи, творчої діяльності педагогів щодо вдосконалення навчально-виховного процесу [3]. Тому ефективність діяльності багатьох позашкільних навчальних закладів визначається науково-методичною досвідченістю педагогічного колективу. Створення такого колективу є пріоритетним завданням для позашкільних навчальних закладів [4].

Науково-методична робота в позашкільному навчальному закладі забезпечує оволодіння педагогами методами науково-педагогічного дослідження, аналізу ефективності навчально-виховної роботи, розроблення й упровадження інноваційних соціально-педагогічних технологій, освітніх програм і проектів [6].

Відповідно до зазначеного, організація науково-методичної роботи є одним із найскладніших напрямів управлінської діяльності, оскільки вона вимагає від адміністрації позашкільного навчального закладу високої наукової компетентності, а від педагогів – цілеспрямованої самоосвітньої діяльності, урізноманітнення й інтеграції напрямів професійно-творчої діяльності, проведення систематизованих науково-педагогічних досліджень, узагальнення педагогічного досвіду.

Безперечно, науково-методична робота педагогів потребує багато часу, відповідного рівня науково-дослідницької та професійної підготовки, створення належної матеріально-технічної бази. Відтак, об'єднання зусиль ініціативних педагогів-практиків, створення профільних методичних об'єднань і творчих груп, співпраця з науковцями в галузі педагогіки і психології, соціологами, іншими фахівцями – це саме той фактор, що не лише забезпечить упровадження інновацій, розроблення ефективних методик і технологій, а й сприятиме розвитку позашкільної освіти в цілому (рис. 2).

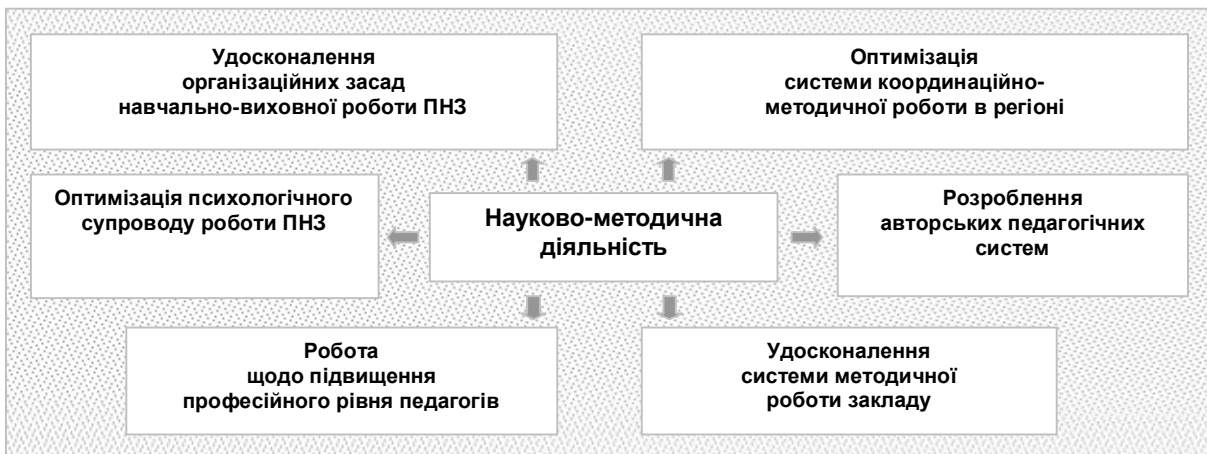

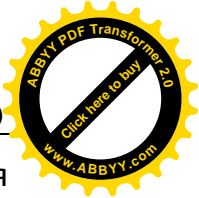
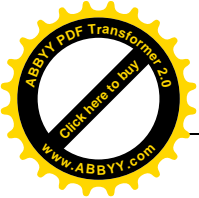
Рис. 2. Уплив науково-методичної діяльності на різні напрями організаційної, психолого-педагогічної та методичної роботи в позашкільних навчальних закладах

Цілеспрямована робота педагогів Сумщини над розв'язанням науково-методичних проблем щодо особистісного розвитку дитини, особливостей формування її творчих здібностей, діяльності позашкільного навчального закладу стала основою для формування в позашкільному освітньому просторі регіону:

- системи *раннього творчого розвитку дитини* як інноваційного напрямку навчально-виховної роботи з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку (в ПНЗ області успішно працюють п'ятнадцять творчих об'єднань раннього творчого розвитку дитини);
- системи *організації дослідницької діяльності учнівської молоді* (Сумське територіальне відділення МАН України та двадцять два наукових товариства учнів загальноосвітніх і позашкільних закладів області);
- *обласних профільних методичних об'єднань педагогів*, що діють з метою вироблення спільних підходів до розв'язання актуальних методико-педагогічних проблем, визначають пріоритетні напрями роботи, вирішують ключові організаційно-технологічні питання.

Особливе значення надається розробленню нових підходів, методик і технологій, узагальненню перспективного педагогічного досвіду педагогічних колективів і творчих груп. Провідна роль у цій діяльності належить Сумському обласному центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю (ОЦПО та РТМ) – координаційно-методичному осередку позашкільної освіти в регіоні.

Основними напрямами науково-методичної роботи педагогічного колективу Центру є:

- створення ефективної системи роботи з проблеми формування творчих здібностей дітей та учнівської молоді в позашкільному освітньо-виховному просторі;
- удосконалення соціально-педагогічної моделі закладу як комплексного позашкільного навчального закладу та координаційно методичного центру позашкільної освіти в регіоні;
- узагальнення матеріалів із науково-методичної проблеми «Шляхи оптимізації навчально-виховної, організаційної та методичної роботи в сучасному позашкільному навчальному закладі» та актуальних методико-педагогічних проблем;
- організація методичного та психологічного супроводу діяльності позашкільних навчальних закладів (рис. 3).

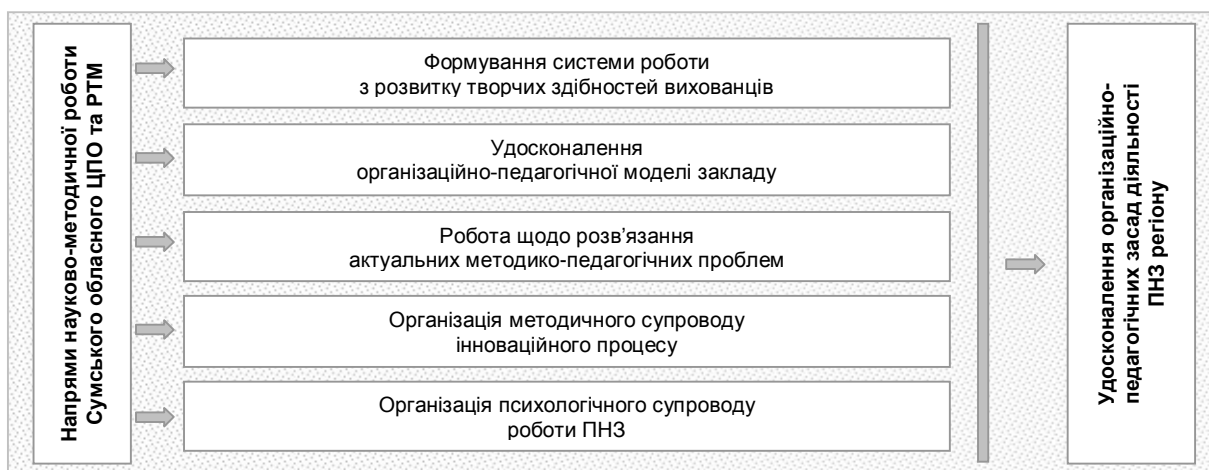
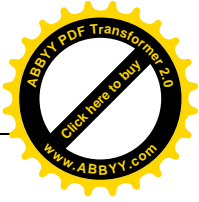
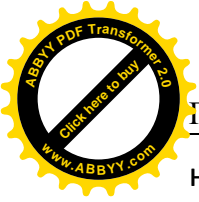

Рис. 3. Напрями науково-методичної діяльності Сумського обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю

Педагогічним колективом закладу сформовано систему роботи з розвитку творчих здібностей вихованців, формування у вихованців стійкої внутрішньої мотивації до творчої діяльності, збагачення досвіду комунікативно-творчої діяльності, формування позитивної «Я–концепції» особистості. Означене сприяє не лише самореалізації вихованців у обраних ними видах навчально-творчої діяльності, а і їхньому професійному самовизначенню та соціальній адаптації.

Важливим стимулом у роботі за цим напрямом стало укладення угоди про співпрацю ОЦПО та РТМ з лабораторією діяльності позашкільних закладів Інституту проблем виховання Академії педагогічних наук України щодо розроблення науково-методичної проблеми «Педагогічні засади оптимізації виховного потенціалу навчального процесу в позашкільних

навчальних закладах».

Відтак, акцент у науково-методичній роботі позашкільних навчальних закладів зроблено на визначення особливостей упровадження компетентнісного підходу в систему навчально-дослідницької роботи еколого-натуралістичного спрямування. Провідною ідеєю діяльності стало визначення шляхів підвищення ефективності навчально-виховної та розвивальної роботи в контексті формування компетентностей особистості.

Упровадження матеріалів і результатів проведених педагогічних досліджень у практику роботи позашкільних навчальних закладів регіону передбачало:

- інтеграцію навчально-виховної та розвивальної мети;
- виявлення шляхів переорієнтації на компетентнісну освіту;
- науково-теоретичне розроблення проблеми розвитку творчих здібностей вихованців під час дослідницької діяльності;
- упровадження розроблених методик розвитку творчих здібностей вихованців у роботу позашкільних навчальних закладів;
- розроблення супутніх організаційно-технологічних і програмно-методичних матеріалів.

Такий підхід забезпечив можливість організації навчально-виховного процесу на основі сучасних особистісно орієнтованих методик і технологій, сприяв ефективній діяльності методичних об'єднань щодо підвищення науково-методичної та професійної компетентностей педагогів.

Результатом узагальнення досвіду роботи став методичний посібник «Розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді в процесі пошуково-дослідницької діяльності в позашкільному навчально-виховному просторі: компетентнісний підхід, еколого-натуралістичний аспект».

У посібнику подано матеріали про роботу Сумського ОЦПО та РТМ як методико-координаційного та навчально-виховного закладу, описано досвід роботи педагогічного колективу в контексті впровадження компетентнісного підходу в систему навчально-виховної роботи, представлено авторську методику формування творчих здібностей вихованців у процесі пошуково-дослідницької діяльності в позашкільному навчально-виховному просторі.

Необхідно зазначити, що узагальнення досвіду педагогічного колективу Центру проводилося за такими напрямками:

- теорія та методика позашкільної освіти;
- організаційно-педагогічні та методико-технологічні засади

діяльності сучасного позашкільного навчального закладу;

– організація координаційно-методичної роботи комплексного позашкільного навчального закладу обласного підпорядкування.

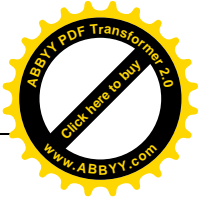
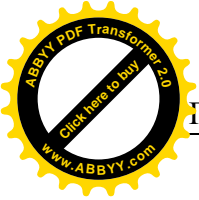
Важливе значення для вдосконалення організаційно-педагогічних засад навчально-дослідницької роботи за еколого-натуралістичним напрямом мав методичний посібник «Дослідницька робота школярів з біології». Відповідно до численних запитів педагогів у ньому було розкрито особливості організації пізнавально-дослідницької роботи учнівської молоді в творчих об'єднаннях еколого-натуралістичного спрямування; подано основи наукових досліджень для слухачів МАН України; наведено приклади організації та реалізації навчально-дослідницьких проектів, польових досліджень школярів з екології, ботаніки та зоології.

Отже, існуюча в регіоні система науково-методичної роботи передбачає діяльність профільних методичних об'єднань педагогів щодо розв'язання методико-педагогічних проблем як складових спільної науково-методичної проблеми «Педагогічні засади оптимізації виховного потенціалу навчального процесу в позашкільному навчальному закладі».

Екологічні проблеми останніх років, їх вплив на соціально-економічний розвиток країни значно підвищили соціально-педагогічне значення роботи позашкільних навчальних закладів Сумщини щодо розв'язання проблеми створення ефективної системи біологічної освіти в позашкільному навчально-виховному просторі регіону (рис. 4).

Рис. 4. Організація роботи над методико-педагогічною проблемою «Створення

системи біологічної освіти у позашкільному освітньому просторі регіону»

Важливим етапом цієї роботи стало узагальнення досвіду роботи профільних і комплексних позашкільних навчальних закладів щодо біологізації змісту навчально-виховних програм, упровадження таких форм організації навчально-творчої роботи дітей та учнівської молоді, що забезпечили б соціалізуючу функцію впроваджених моделей біологічної освіти.

Протягом останніх трьох років за ініціативи педколективу Сумського ОЦПО та РТМ в області триває робота над розв'язанням проблеми пошуку шляхів оптимізації виховного потенціалу позашкільних навчальних закладів.

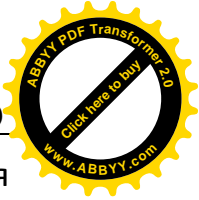
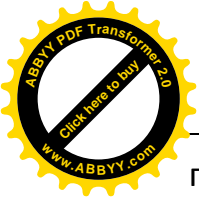
З метою поширення педагогічних ідей, науково-методичних, організаційно-педагогічних і методичних надбань педагогічних колективів щорічно готується спеціальний випуск науково-методичного журналу «Освіта Сумщини» та інформаційно-методичного збірника «Позашкілля Сумщини: регіональний аспект». Ці педагогічні видання містять матеріали узагальненого досвіду, рекомендації щодо організації навчально-виховної роботи за напрямками позашкільної освіти, добірку методичних матеріалів з організації вільного часу дітей та учнівської молоді, упровадження технологій клубної роботи під час літнього оздоровчо-виховного семестру.

Посилення вимог до якості позашкільної освіти зумовлює необхідність організації роботи щодо психологізації навчально-виховного процесу як основи для розкриття особистісного, інтелектуального та творчого потенціалу вихованців.

Тому належна увага має приділятися створенню сприятливого психологічного клімату, що забезпечується особистісно орієнтованим стилем спілкування, використання інтерактивних технологій, налагодженням співпраці педагогів і батьків вихованців.

Досвід підтверджує, що саме за таких умов навчально-виховний мікросоціум позашкільних навчальних закладів може характеризуватися творчою спрямованістю; постійним розширенням форм навчально-творчої взаємодії вихованців; сформованістю психолого-педагогічних умов, сприятливих для самореалізації особистості за обраним напрямом навчально-творчої діяльності та формування її позитивної «Я-концепції».

Відповідно до цього важливою є діяльність практичного психолога позашкільного навчального закладу, що передбачає вдосконалення

професійно-творчих здібностей педагогів; розроблення та впровадження психолого-педагогічних програм, спрямованих на розкриття творчого потенціалу вихованців; психологічне конструювання навчально-виховного процесу; організацію інтелектуально-творчої діяльності вихованців за програмами спецкурсів розвивального та дослідницького спрямування.

Висновки. Результати аналізу діяльності позашкільних навчальних закладів дозволяють стверджувати, що науково-методична робота є тією фундаментальною соціально-педагогічною та соціокультурною умовою, яка забезпечує оптимізацію навчально-виховної, організаційної та методичної роботи. Модернізація цілей, завдань і змісту науково-методичної діяльності педколективів позашкільних навчальних закладів Сумщини має стати одним із визначальних засобів підвищення якості позашкільної освіти в регіоні.

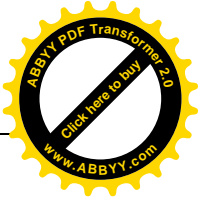
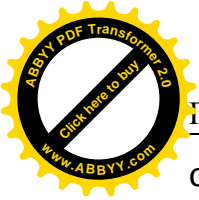
Об'єднання зусиль педагогів-позашкільників із різних областей країни щодо розв'язання проблеми оптимізації навчально-виховної, організаційної та методичної роботи забезпечить подальше підвищення соціальної ролі позашкільних навчальних закладів, стане запорукою ефективності позашкільного освітньо-виховного простору регіонів, сприятиме оптимізації системи позашкільної освіти України в цілому.

Відповідно до цього спільними завданнями педагогів-позашкільників можна вважати:

- науково-методичне обґрунтування необхідності збереження в державі позашкільної освіти як унікальної системи, що забезпечує творчий розвиток і соціалізацію особистості в позашкільний час і сприяє підвищенню соціального статусу системи позашкільної освіти в цілому;
- роботу щодо розширення освітніх і соціальних повноважень позашкільних навчальних закладів для надання можливості реформувати систему позашкільної освіти в систему соціо-гуманітарної, профільної допрофесійної, додаткової професійної освіти та хобі-освіти.

Безумовно, виконання цих завдань сприятиме модернізації цілей, завдань і змісту роботи, удосконаленню організаційно-педагогічних моделей позашкільних навчальних закладів. А це, в свою чергу, прискорить інноваційні процеси в навчально-виховній, методичній, управлінській діяльності та підвищить рівень професійно-творчої компетентності педагогів.

Упровадження означених змін має стати визначальним у справі виховання духовно зрілої, творчої, соціально-активної та компетентної

особистості – свідомого громадянина України.

ЛІТЕРАТУРА

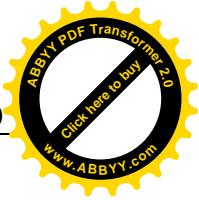
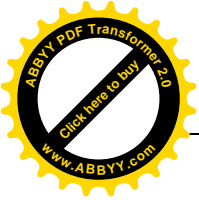
1. Бех І. Д. Виховання особистості : [у 3 кн.]. Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
2. Биковська О. В. Стратегічні напрями позашкільної освіти / Позашкільна освіта: стратегії, інновації, практика: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф, 21–23 травня 2009 р. / Міністерство освіти і науки України, Національний еколого-натуралістичний центр [та ін.] – Суми : ПП «Рудень С. І.» – 2009. – С. 164–168.
3. Вербицький В. В. Організаційно-методичні засади еколого-натуралістичної роботи позашкільних навчальних закладів (2003–2008 роки) / В. В. Вербицький // Рідна школа – 2006. – № 8 – С. 4–8.
4. Ковбасенко Л. І. Організаційно-педагогічні основи діяльності сучасного позашкільного навчального закладу : метод. посіб. / Л. І. Ковбасенко. – К., 2000. – 53 с.
5. Концепція позашкільної освіти та виховання // Управління освітою. – 2005. – С. 5–6.
6. Павлова Л. М. Організація методичної роботи у позашкільних навчальних закладах: метод. рекомендації / Л. М. Павлова – К., 2005. – С. 3–4.
7. Позашкільна освіта в Україні. Нормативно-правові акти / за ред. В. В. Вербицького. – К. : НЕНЦ, 2002.
8. Пустовіт Г. П. Теоретичні засади і методичні підходи щодо формування творчої особистості в позашкільних навчальних закладах / Г. П. Пустовіт // Теоретико-методичні основи творчої особистості в умовах позашкільних навчальних закладів : зб. мат. наук.-практ. конф. – К., 2006. – С. 38–69.
9. Сущенко Т. І. Позашкільна педагогіка : навч. посіб. / Т. І. Сущенко. – К. : ІСДО. – 1996. – 144 с.
10. Тихенко Л. В. Формування системи біологічної освіти в сучасному позашкільному навчально-виховному просторі / Л. В. Тихенко / Позашкільна освіта : стратегії, інновації, практика : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф, 21–23 травня 2009 р. / Міністерство освіти і науки України, Національний еколого-натуралістичний центр [та ін.] – Суми : ПП «Рудень С. І.» – 2009. – С. 16–26.
11. Біологізація освітнього простору позашкільного навчального закладу: методичний посібник з досвіду роботи педагогічного колективу Білопільського районного ЦДЮТ. / упор. Л. М. Бондар, Т. М. Кречотіна, Н. В. Перепелиця, І. В. Ручкіна, Т. Д. Терентій [за заг. ред. Л. В. Тихенко] – Суми : Нота-бене – 2010. – 100 с.

РЕЗЮМЕ

Л. В. Тихенко. Научно-методическая деятельность как эффективное средство оптимизации учебно-воспитательной, организационной и методической работы во внешкольных учебных заведениях.

В статье раскрыто важность достижений современной психолого-педагогической науки и практики; доказано целесообразность оптимизации всех направлений учебно-воспитательной, организационной и методической работы, а также интеграции компетентностного и общекультурологического подходов с целью повышения эффективности внешкольного учебно-образовательного пространства.

Ключевые слова: оптимизация, интеграция, учебно-воспитательная, организационная и методическая работа, компетентностный и общекультурологический подходы.

SUMMARY

L. Tykhenko. Scientific and methodical activity as an effective way of teaching and educational, organizational and methodical work optimization in out-of-school educational institutions.

In the article the value of modern psychological and pedagogical science and practice achievements is defined; the expediency of optimization of all teaching and education, organizational and methodical activity and also the competence and general cultural science approaches integration for the purpose of out-of-school education effective increase are proved.

Key words: optimization, integration, teaching and education, organizational and methodical activity, competence and general cultural science approaches.